

УДК 316.3:321-053.6

В. В. Міхєєва, кандидат історичних наук, доцент

ТЕЗАУРУСНИЙ ПІДХІД У ДОСЛІДЖЕННІ ДОВІРИ МОЛОДІ ДО ВЛАДИ

Розглянуто тезаурусну регуляцію довіри молоді до влади. Зроблено висновок про те, що ця регуляція є значущим механізмом зміцнення ціннісних основ довіри в молодіжному середовищі.

Ключові слова: довіра, тезаурусна регуляція, молодь.

Актуальність проблеми. Довіра відбиває процеси вибудовування взаємодій у бізнесі й управлінні, економічних і політичних взаємодіях, групових і міжособових стосунках. Існуючі формальні механізми їх регулювання не завжди є ефективними. В цьому разі такий неформальний інститут, як довіра, здатен виконати цю найважливішу функцію. З цього випливає, що зміцнення довіри до влади з боку найбільш динамічних груп населення, однією з яких по праву є молодь, – одна з найбільш актуальних проблем у діяльності політичної системи та її взаємодіях із суспільством. Морально-оцінна рефлексія відносно політичного режиму і політики, що проводиться ним, викликає дуже неоднозначні реакції з боку молоді, часто породжуючи негативне ставлення до влади в цілому або до її окремих структур і представників.

Метою статті є аналізування тезаурусної регуляції довіри молоді до влади.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблематика соціально-політичної активності молоді посідає важливе місце в системі соціологічного знання. Її наукове розроблення починається ще в 20–30-ті роки ХХ ст. в умовах формування радянської держави та її інститутів. Предметом уваги з боку держави і суспільства стають ставлення молоді до радянської влади, її участь у соціалістичному будівництві. Активність молоді досліджувалася з позицій життєвого самовизначення, цивільного і патріотичного виховання (В. Лисовський, В. Бабінцев, Т. Морозова та ін.); соціокультурного аналізування формування ставлення до влади (Н. Романович); особливостей сучасних форм взаємодії молоді і влади (Ю. Вишневський, В. Шапко, В. Луков, Я. Міневич та ін.).

Виклад основного матеріалу. В найзагальнішому вигляді під довірою до влади розуміється настанова на позитивне сприйняття влади, виражена в позитивних оцінюваннях її діяльності, сприйнятті її як здатної відстоювати інтере-

си людей, готовності їй підкорятися. При цьому ставлення до влади формується під впливом різних джерел. Кожне з них по-своєму впливає на образ влади, що формується, і ставлення до неї. Буденна свідомість і повсякденний досвід є результатом стихійного освоєння дійсності і лежать в основі соціальних практик, тобто звичного ставлення до влади, що виявляється в стереотипній формі. Громадська думка, яка містить ідеї, що широко визнаються, орієнтує на те, як слід сприймати владу, взаємодіяти з нею і ставитися до неї. Наукове, теоретичне знання розкриває глибинні, сутнісні властивості влади – різні соціальні процеси, події соціально-політичного життя, ціннісні орієнтації учасників цих подій, переслідувані ними мети і засобів її досягнення, визначаючи рівень довіри і недовіри у ставленні до влади. Ідеологія сприяє формуванню картин і образів світу, зміцнюючи або, навпаки, руйнуючи довіру до політичної влади в цілому та її структур. Мистецтво формує відповідне ставлення до влади, зміцнюючи або руйнуючи довіру до неї на основі образного уявлення дійсності. Інтуїтивні, чуттєві відчуття уявляються у відповідь на об'єктивну потребу прогнозування і конструювання свого майбутнього, сприяють вибудовуванню образу влади за відсутності надійної інформації і формують довіру на підставі деяких стереотипів сприйняття, запозичених з минулого життєвого досвіду і інтуїтивного знання. Подібні несвідомі форми освоєння політичної реальності часто схильні до впливу архетипів свідомості.

Засвоєні молодими людьми знання, сприйняті цінності, стереотипи зумовлюють характер орієнтаційних комплексів – тезаурусів. «Тезаурус, – пишуть Вал. А. та Вл. А. Лукови, – повне систематизоване зведення засвоєних соціальним суб'єктом знань, істотних для нього як засіб орієнтації в довкіллі, а понад це також знань, які розширюють розуміння суб'єктом себе і світу, дають імпульси для радісного, цікавого, багатогранного життя» [1, с. 67]. Тезаурус відбиває деяку повноту знання, істотного для суб'єкта, і означає достатність якої-небудь інформації для подальших дій і ухвалення рішень, – довіряти або не довіряти владі взагалі та існуючій владі зокрема.

Найважливішу роль у тезаурусі відіграють цінності. Як сукупність настанов на вищі принципи, що містяться в колективних уявленнях про об'єкт (предмет), – у даному контексті про ті чи інші типи або образи влади, вони виконують функцію сенсоутворення в системі взаємодій, зумовлюючи характер ставлення до об'єкта. У цій своїй якості цінності стають критерієм вибору в альтернативних ситуаціях саме того типу влади і владних структур, які готові ці уявлення захищати. Таким чином, знання і цінності, що складаються в комплекс орієнтацій, стосовно цієї проблеми виступають основою формування ставлення до влади, регулюючи міру довіри до неї.

Специфіка тезаурусу, що полягає в особливостях його побудови від свого до чужого, виявляється у тому, що він функціонує як настанова на позитивне

або критичне ставлення до влади та її представників на основі близькості їх політичних позицій або особових характеристик і як наслідок – ідентифікації з ними. Довіра до влади в цьому сенсі може бути сформована на підставі близькості образу влади (термін Н. Романович [2]) тезаурусу індивіда або групи. Міра близькості визначає рівень їх довіри. Тому довіра до влади визначається як форма ставлення до влади, її структур та представників, виражена в когнітивному й емоційно-чуттєвому оцінюваннях її діяльності, регульованої тезаурусом.

Тезаурус, з одного боку, є результатом пізнання індивідом або групою соціальної дійсності й одночасно основою вироблення свого ставлення до її об'єктів. Тому соціокультурні особливості індивідів та груп впливатимуть і на формування тезаурусів у процесі пізнання та їх подальше функціонування [3; 4]. Звернення до механізму тезаурусної регуляції видається важливим для розуміння особливостей формування довіри до влади в гетерогенному молодіжному середовищі.

Тезаурусна регуляція довіри за допомогою цінностей, що містяться в тезаурусі, ґрунтується на ідентифікації молоді з тими або іншими цінностями, а також з їх носіями. Тим самим визначається коло «своїх» і «чужих». У поняттях «свої» і «чужі» в інтегрованій формі відбивається весь комплекс стосунків молоді до влади. «Свої» одержують більший кредит довіри, «чужі» – менший або зовсім його втрачають. Стосовно стосунків з владою діє принцип віднесення до «своїх» у разі виявлення в діях або риторичі представників влади відповідних знаково-символічних форм, які більшою мірою співвідносяться з очікуваннями індивідів та груп. Протилежним чином маркуються «чужих» як такі, що реалізують інші зразки, що суперечать ціннісним настановам і очікуванням індивідів.

Поділ на «своїх» і «чужих» істотно підриває довіру молоді до влади. Причому цей підрив був би ще більш вираженим, коли б не парадоксальні зв'язки за окремими ознаками. Так, прагнення красивого життя, епатажності і порушення норм віднесені молоддю в перебігу попереднього відбору до ознаки «чужих», проте вони викликають у неї більше довіри та симпатії. В цьому разі, мабуть, виявляється особливість найсучаснішої молоді, в лабільній свідомості якої яскраві зразки, що епатають, набувають самоцінного значення, а прагнення красивого життя не тільки не засуджується, а є референтним зразком. З цього виходить, що саме ці вияви в іміджі і діях того чи іншого політика або політичної партії можуть виявитися вирішальними у формування довіри їм з боку молоді.

Певну роль у формуванні тезаурусу здатні відігравати не тільки вікові, а й гендерні, поселенські, освітні характеристики індивідів та груп.

У гендерному аспекті при загальній рівнодійній орієнтації виділяються значно великі орієнтації жінок на такі традиційні зразки, як сильна влада,

вертикаль влади та її централізація, а серед чоловіків – на сучасні: поділ влади та нівеляція вертикалі влади.

За віковою ознакою в старших вікових групах істотно випереджають за своїм значенням традиційні орієнтації на єдиновладність, централізацію, сильну владу, але за умови її деперсоніфікації. Молодші вікові групи більше орієнтовані на сучасні ознаки – сильні партії, децентралізацію, поділ влади, але при збереженні вертикалі. Останнє скоріше за все говорить про парадоксальність політичної свідомості юнацтва, ніж про його особливу демократичність.

Поселенський чинник визначає стабільно високі орієнтації жителів малих міст і сільської місцевості на єдиновладність і сильну владу, але при нівеляції вертикалі влади, децентралізації та розширенні самостійності периферії, а також на сучасні зразки управління з сильними партіями, з якими вони пов'язують надії на поліпшення умов свого життя. Жителі центрів суб'єкта федерації, навпаки, підтримують традиційну централізацію і сучасний поділ влади.

Ще більшою мірою виявляється роль освіти в тезаурусі й орієнтаціях на образ влади. При загальній тенденції домінування традиційних орієнтацій в усіх групах, відмінності в ступені їх вияву залежно від рівня освіти є істотними. Більшою мірою традиційні цінності виявляються у свідомості молоді із середньою спеціальною освітою (єдиновладність, персоніфікація, сильна особа, вертикаль), а також серед молоді з середньою освітою (персоніфікація, єдиновладність, сильна особа). Вища освіта, навпаки, стає чинником послаблення значущості практично всіх традиційних орієнтацій (єдиновладності, централізації, персоніфікації, орієнтації на вертикаль влади) і підвищення сучасних (орієнтації на сильні партії, децентралізації, деперсоніфікації, поділу влади та нівеляції вертикалі).

Висновки. Тезаурусна регуляція довіри до влади в молодіжному середовищі є значущим механізмом зміни ставлення молоді до влади як до феномена соціальної реальності, так і до конкретної влади. Здатність самої влади відповідати очікуванням тим, що містяться у свідомості різних груп, сприятиме зміцненню ціннісних основ довіри в молодіжному середовищі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Луков Вал. А. Тезаурусы: Субъектная организация гуманитарного знания / Вал. А. Луков, Вл. А. Луков. – М. : Изд-во Нац. ин-та бизнеса, 2008. – 784 с.
2. Романович Н. А. Формирование и воспроизводство образа власти в российском обществе / Н. А. Романович. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 2009. – 397 с.
3. Ламажаа Ч. К. Тезаурусный подход для тувиноведения / Ч. К. Ламажаа // Знание. Понимание. Умение. – 2012. – № 2. – С. 38–45.
4. Ламажаа Ч. К. Перспективы развития этнополитологии Тувы (тезаурусный подход) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.tuva.asia/journal/issue_15/5239-lamazhaadambieva.html.

ТЕЗАУРУСНЫЙ ПОДХОД В ИССЛЕДОВАНИИ ДОВЕРИЯ МОЛОДЕЖИ К ВЛАСТИ

Михеева В. В.

Рассмотрена тезаурусная регуляция доверия молодежи к власти. Сделан вывод о том, что эта регуляция является значимым механизмом укрепления ценностных основ доверия в молодежной среде.

Ключевые слова: доверие, тезаурусная регуляция, молодежь.

THESAURUS APPROACH IN THE STUDY OF TRUST OF YOUNG PEOPLE TO POWER

Mikheeva V. V.

The paper examines the thesaurus regulation of young people's credence in governance. The authors come to a conclusion that this regulation is a significant tool for the consolidation of the axiological foundations of trust among young people.

Key words: trust, thesaurus regulation, youth.

УДК 130.2

О. В. Бурлука, кандидат філософських наук, доцент

САМООСВІТА ОСОБИСТОСТІ ЯК ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ

Висвітлено активний, творчий початок самоосвіти особистості, коли людина за допомогою самоосвіти створює свій образ, своє життя, затверджує нові шляхи розвитку.

Ключові слова: самоосвіта особистості, самоосвітня діяльність, самоосвітня активність, саморозвиток, самовдосконалення.

Актуальність. На початку ХХІ ст. усе більш явним стає усвідомлення тієї істини, що майбутнє будь-якого суспільства залежить від стану його системи освіти. На сучасному етапі наше суспільство в цілому і його система освіти знаходяться в умовах соціально-культурної трансформації.

У концепції реформування і модернізації української освіти визначається завдання підвищення якості освіти, ефективнішого використання люд-